

- роды / С. Н. Сердюк // Біоетика : 2-й міжнар. симпозіум з біоетики. – К., 2002. – С. 66–67.
16. **Складановська М. Г.** Людина і світ. Вступ до екологічної психології : навч. посіб. / М. Г. Складановська. – Д. : НГУ, 2004. – 130 с.
 17. **Скребець В. А.** Психологічна діагностика / В. А. Скребець. – Д. : Дніпро, 2001. – 151 с.
 18. **Философия экологического образования : учебник / под ред. И. К. Лисеева.** – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 416 с.
 19. **Цветкова И. В.** Диагностика экологической культуры младшего школьника / И. В. Цветкова // Мир психологии и психология в мире. – 1995. – № 2 (3). – С. 34–40.
 20. **Ясвин В. А.** История и психология формирования экологической культуры / В. А. Ясвин. – М. : Наука, 1999. – 100 с.
 21. **Ясвин В. А.** Психология отношения к природе / В. А. Ясвин – М. : Наука, 2000. – 456 с.
 22. **Deryabo S.** The reflected subjectness of the object of nature / S. Deryabo // Culture. Ecology. Pedagogical Process. – Daugavpils : Saule, 1994. – P. 41.

Надійшла до редколегії 27.04.2012 р.

УДК 159.922.73:778.534.6

Д. О. Гордієнко, В. В. Коваленко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ВПЛИВ АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ НА РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розглянуто проблему впливу сучасних анімаційних фільмів різних країн-виробників на рівень тривожності молодших школярів. Проаналізовано структуру сучасних мультфільмів та механізми їхнього впливу на психічний та емоційний стан дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: тривожність; радянські, американські та японські мультфільми; негативний вплив.

Рассмотрена проблема влияния современных анимационных фильмов разных стран-производителей на уровень тревожности младших школьников. Проанализирована структура современных мультфильмов та механизмы их влияния на психические та эмоциональные состояния детей младшего школьного возраста.

Ключевые слова: тревожность; советские, американские и японские мультфильмы; негативное воздействие.

The paper deals with an impact of modern animated films originating from various countries on the level of junior schoolchildren's anxiety. The structure of the modern cartoon films and the mechanism of their impact on mental and emotional processes of junior schoolchildren are analyzed.

Key words: anxiety; soviet, American, Japanese cartoons; negative impact.

Формування особистості людини починається в ранньому дитинстві, серед основних засобів впливу на розвиток дітей у ранньому віці є мультфільм.

У структурі сучасних анімаційних фільмів переважає пропаганда агресії, вульгарності, бійок, на передній план виходить образ жінки-борця, поведінка якої є девіантною та дії якої не осуджуються. Вони насичені віртуальними фантастичними персонажами, які приваблюють і створюють психологічну залежність, перш за все тому, що стимулюють збудження нервової системи і формують дисгармонію мозкових ритмів. Основними критеріями негативного впливу є темп пересування героїв мультфільмів, гама кольорів та емоційний стан героїв. Також небез-

печним для здоров'я дітей є підкреслення негативних аспектів реальності в анімаційних фільмах, демонстрація соціально-патологічних форм поведінки, експлуатація шоківих і емоційних подробиць, які підштовхують до кримінальних дій, підвищення рівня тривожності, розвиток страхів, можливі депресивні розлади, притуплення емоційних і моральних якостей особистості. Тому своєчасне виявлення тривожності підштовхує до створення та проведення корекційно-розвиваючої роботи педагогами та психологами, сприяючи зниженню тривожності і формуванню адекватної поведінки у дітей молодшого шкільного віку.

У розумінні природи тривожності в представників різних шкіл можна простежити два підходи: тривожність – як емоційний стан (ситуативна тривога) і як стійка риса, індивідуальна психологічна особливість, яка виявляється у схильності до частих і інтенсивних переживань стану тривоги (Г. Г. Аракелов, Ф. Б. Березін, К. Е. Ізард, І. В. Імедадзе, Л. А. Китаєв-Смик, Н. Є. Лисенко, Р. С. Немов, А. М. Прихожан, Ч. Спілбергер, Ю. Л. Ханін, О. Є. Шотт).

Основні теоретичні підходи дослідження і визначення тривожності: екзистенціалізм (Р. Мей, П. Тілліх); психоаналіз (А. Адлер, З. Фрейд); неофрейдизм (К. Горні, М. Кляйн, С. Саллівен, А. Фрейд, Е. Фромм); соціальне научіння (О. Х. Маурер, К. В. Спенс, Дж. Тейлор); гуманістичної психології (К. Роджерс) та гештальтпсихології (Ф. Перлз).

Вплив мультфільмів на розвиток психічної та емоційно-вольової сфери досліджували А. І. Допіра, А. Дрозд, Н. Северенчук, Л. Чорна, І. І. Шульга.

У даній статті ми опираємося на теорію А. М. Прихожан, яка характеризує тривожність як переживання емоційного дискомфорту, що пов'язане з почуттям небезпеки та розмежовує тривогу як емоційний стан і тривожність як стійке особистісне утворення.

Постановка проблеми. Тема тривожності дітей молодшого шкільного віку досить вивчена в дослідженнях зарубіжних та вітчизняних психологів, але мало уваги приділяється фактору впливу сучасної мультиплікації на формування та розвиток особистості. Інтенсивний технічний та інформаційний розвиток суспільства дає можливість припустити, що сучасні анімаційні фільми деформують психіку молодшого школяра. Теоретичне дослідження та співставлення різних шкіл дитячої мультиплікації дає можливість обґрунтувати їх вплив на психічний та емоційний стан дітей молодшого шкільного віку.

Метою даної статті є вивчення впливу анімаційних фільмів на рівень тривожності молодших школярів.

Існує безліч трактувань поняття тривожності, але багато авторів сходяться на тому, що тривога є певним станом у конкретний обмежений період часу, а тривожність – стійка індивідуальна властивість особистості.

У науковій літературі виділено структуру тривоги як емоційного стану. Вона поєднує в собі когнітивний (відображає зміст емоцій), афективний (показує власне емоційне переживання) та операційний (виражається в поведінці і діяльності особистості) компоненти [6]. Як зазначають дослідники, високий рівень тривожності негативно впливає на розвиток особистості і може привести до порушення соціалізації, невротизації. Але оптимальний рівень тривожності характерний кожній особистості і є необхідною умовою успішної адаптації до навколишнього середовища.

Тривожність як властивість особистості можна класифікувати за різними критеріями [5]:

- по мірі охоплення життєвих ситуацій – специфічна та загальна тривожність;
- по мірі усвідомленості тривожних переживань – відкрита і прихована тривожність.

Необхідно зазначити, що одні вчені вважають основним фактором розвитку

тривожності внутрішній конфлікт, інші – соціальні умови життя. Ці дві точки зору постійно зливаються, змішуються в більшості авторів.

Перед тим як розглядати проблему впливу сучасних анімаційних фільмів різних країн-виробників на рівень тривожності молодших школярів необхідно згадати як створюється і які функції виконує мультиплікація.

Мультфільм, мультиплікація, анімаційний фільм, мультиплікаційне кіно – вид кіномистецтва, який створюються шляхом зйомки послідовних фаз руху мальованих (графічна або мальована мультиплікація) або об'ємних (об'ємна або лялькова мультиплікація) об'єктів.

Анімація тісно взаємодіє із соціальним вихованням і виконує функції [9]:

1) пристосування та включення – забезпечує соціалізацію особистості і дає можливість підготувати її до змін, які несе сучасне суспільство як в економічному, так і в культурному плані;

2) рекреалогічна – пов'язана з можливістю культурного розвитку особистості в практичній діяльності у вільний час;

3) виховна;

4) критична – виступає каталізатором пошуку нових відносин між особистістю і групами, а також нового більш якісного способу життя.

Існують два напрями впливу мультфільмів на формування особистості дитини: оптимістичний або позитивний (мультфільм – це потужний засіб вирішення багатьох педагогічних завдань) та песимістичний або негативний (мультфільми завдають шкоди особистості дитини).

З точки зору оптимістичної концепції, анімаційні фільми формують у молодшого школяра первинні уявлення про добро і зло, еталони гарної і поганої поведінки. Порівнюючи себе з улюбленими героями, дитина має можливість навчитися позитивно сприймати себе, справлятися зі своїми страхами і труднощами, шанобливо ставитися до інших. Події, що відбуваються в мультфільмі, дозволяють виховувати дитину: підвищувати її обізнаність, розвивати мислення і уяву, формувати світогляд [7].

З протилежного боку, сучасна ситуація демонструє стрімке проникнення західної культури та її негативний вплив на вітчизняну культуру. Виділяють такі механізми впливу сучасного телебачення на психічні процеси, стани та властивості дітей молодшого шкільного віку [8]:

1. Увага. Після телевізійного перегляду діти протягом певного часу погано концентрують увагу. Під час показу анімаційного фільму посилюється звук і динаміка подачі. Саме такі характеристики можуть посилити у людини тривогу, актуалізувати потребу бути у безпеці, викликати емоційне напруження.

2. Психомоторика. Після тривалого сидіння біля телевізора у відносно нерухомому стані в дитини може розвинутися стан неприродного збудження як компенсація попереднього стану гіподинамії.

3. Сприйняття. Зображення на екрані телевізора не сприяє формуванню просторового та кольорового зору. Викликає занепокоєння форма та стиль зображення людей і речей в сучасних мультфільмах – це грубі, квадратні або інші неприродні риси обличчя людей. У майбутньому дитина буде спиратися на минулий досвід сприйняття, створюючи зорові образи у мозку. Оскільки у телевізійній картинці основні параметри предмета відсутні, накопичений досвід не може служити опорою для створення власних образів і дитина копіює побачені. Це дуже добре видно на малюнках дітей – якщо їх попросити намалювати персонаж з мультфільму, вони постараються в точності передати копію.

4. Уявлення. Коли дитина сприймає вже сконструйовану на екрані реальність, споживає готові образи, її внутрішні образи пасивні та позбавлені індивідуальності.

5. Пам'ять. Яскраві емоційні образи витісняють із пам'яті дитини словесну інформацію, яка подавалася до цього, а будь-яка наступна інформація після показу вражаючих сцен запам'ятовується добре, як і самі образи.

6. Мова та мовлення. Постійний телевізійний перегляд навчає дітей особливого стилю розмови: діти не використовують чітких посилань на предмет обговорення, мало пояснюють.

7. Уява, фантазія та творчі здібності. Такі характеристики телебачення як поверховість і спрощення інформації, однобокий підхід до проблеми, виховання у вигляді пасивності, відсутність живого діалогу з ним, стереотипізація свідомості, відсутність оптимістичних соціальних перспектив, нагнітання негативних емоцій, які провокують страхи, тривогу, невпевненість у собі, звикання до сцен насильства є перепонами на шляху розвитку творчого потенціалу дитини.

8. Емоційна сфера. Нервові зриви трапляються з тими дітьми, які вірять у реальність насильства на екрані. Після перегляду жорстоких анімаційних фільмів у більшості дітей з нормальною здоровою психікою настає стан сенсibilізації, тобто підвищення чутливості до несправедливості, співчуття до страждань інших. Якщо ж насильство бачити на екрані кожного дня, то розвиватиметься де-сенсibilізація – зниження чутливості.

Негативний вплив сучасних анімаційних фільмів на розвиток, внутрішній світ та поведінку молодших школярів очевидні [7]:

1. Сучасні мультфільми змінюють і деформують психіку дитини, впливаючи на уяву, даючи нові установки і моделі поведінки. З віртуального світу у дитячу свідомість вриваються помилкові і небезпечні цінності: «культура» сили, агресії, грубої та вульгарної поведінки, що призводить до гіперактивності дітей.

2. У мультфільмах відбувається фіксація на агресії. Багаторазове повторення сцен садизму (коли герой мультфільму заподіює комусь біль) викликає у дітей фіксацію на агресії і сприяє виробленню відповідних моделей поведінки.

3. Діти, ідентифікуючи себе з героєм, поведінка якого є неадекватною, який ніякими способами не карається і навіть не засуджується, повторюють, наслідують, засвоюють його дії. Альберт Бандура ще в 1970 році говорив про те, що одна телевізійна модель може стати предметом наслідування для мільйонів.

4. Транслюються форми нестандартної статеворольової поведінки: істоти чоловічої статі ведуть себе як представниці жіночої статі і навпаки, надягають невідповідний одяг, виявляють особливий інтерес до подібних собі по статі персонажів. Перегляд подібних сцен може мати вплив на статево-ідентифікацію дитини.

5. Поширені сцени зневажливого ставлення до людей, тварин, рослин. Показано безкарне знущання, наприклад, над старістю, немічністю, безпорадністю, слабкістю. Систематичний перегляд подібних мультфільмів може проявитися у цинічних висловлюваннях, непристойних жестах та поведінці, грубості і безжалісності до дорослих з боку маленького телеглядача.

6. Використовуються несимпатичні, а часом навіть потворні герої. На думку В. С. Мухіної, для дитини зовнішність ляльки-мультяшки має особливе значення. Позитивні персонажі повинні бути симпатичними або навіть красивими, а негативні – навпаки. У випадку, коли всі персонажі жахливі, потворні, страшні незалежно від їхньої ролі, у дитини немає чітких орієнтирів для оцінки їхніх вчинків. Крім того, коли дитина змушена наслідувати, ідентифікувати себе з несимпатичним головним героєм – неминуче страждає внутрішнє самовідчуття дитини.

7. Одним з найважливіших образів є жіночий образ. Дивлячись на стереотипи мультгероїнь, дівчатка вбирають особливості жіночої поведінки, а у хлопчиків підсвідомо формується ідеал жінки. Поведінка більшості героїнь анімаційних фільмів сконструйована таким чином, що при систематичному перегляді веде до

згасання бажання продовжувати рід надалі. Образ жінки, раніше наділений романтикою і загадковістю, забарвлюється реалізмом, фізіологічністю і жорстокістю. Попутно висміюються раніше традиційні для жінок якості, які прославляють радянські старі добрі казки – цнотливість, сором'язливість, безкорисливість, скромність, ніжність і материнство. Також чітко можна відстежити неповагу, цинізм, часом жорстокість у героїв деяких мультфільмів до своєї сім'ї, батьків, братів, сестер. У багатьох мультфільмах такими особливостями наділяється головний позитивний герой. І непомітно ці характеристики вбираються дитячою свідомістю, оскільки позитивним героям потрібно наслідувати. Багато героїнь демонструють свою правоту і наділяються якостями чоловічої статі. Особливо яскраво це виражено у фантастичних мультфільмах.

8. Головна небезпека телебачення пов'язана з придушенням волі і свідомості, аналогічно наркотикам. Американський психолог А. Морі пише, що тривале споглядання матеріалу, стомлюючи зір, виробляє гіпнотичне заціпеніння, що супроводжується ослабленням волі та уваги. При певній тривалості впливу світлові спалахи, мерехтіння і певний ритм починають взаємодіяти з мозковими альфаритмами, від яких залежить здатність концентрації уваги, дезорганізують мозкову ритміку і розвивається синдром порушення уваги з гіперактивністю.

9. Атмосфера західних анімаційних фільмів пронизана вбивцями, гвалтівниками, чаклунами та іншими персонажами, спілкування з якими ми ніколи не вибрали б у реальному житті. Підсвідомість дітей не захищена здоровим глуздом і життєвим досвідом, тому вони не можуть розмежувати реальне й умовне. Звідси зростання емоційних і психічних розладів, тривожності, депресій, невмотивованої жорстокості у дітей.

Важливо порівняти структури радянських, американських та японських анімаційних фільмів (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика структури
радянських, американських та японських анімаційних фільмів [2–4; 7; 8]**

Критерій	Радянський анімаційний фільм	Американський анімаційний фільм	Японський анімаційний фільм
Темп пересування героїв мультфільму	Природний для живих істот	Герої носяться із шаленою швидкістю, що додатково підкреслюється занадто швидким музичним супроводом. Герої рухаються так, що все зливається в безперервну лінію руху	Нижчий, ніж в американських мультфільмах
Гама кольорів	Бляклі кольори	Дуже багато насичених тонів і півтонів. Зображені кольори не відповідають природному забарвленню предметів, тварин та людей	Примітивні й однозначні. Відсутні півтони, використовуються темні варіанти основних кольорів. На екрані рухаються чітко окреслені колірні плями
Емоційний стан героїв мультфільму	Еталони гарної поведінки; існує негативний персонаж, який легко перевиховується	Демонстрація соціально-патологічних форм поведінки, експлуатація шокових і емоційних подробиць	Бідний емоційний спектр «привітливості – страх – злість», відсутність переживань на обличчі й інтонації

Підсумовуючи проведений вище аналіз сучасної структури мультфільмів можна сказати, що за рахунок використання високого темпу й агресивної колірної гами у дітей погіршується мимовільна увага. Бідний емоційний спектр впливає на праву півкулю дитини, що призводить до зниження настрою і переходу його в депресивний стан, втрати інтересу до навчання, підвищення рівня тривожності.

На основі вивчених літературних джерел можна висунути такі гіпотези:

- після перегляду радянського мультфільму у дітей молодшого шкільного віку тривожність не змінюється;
- після перегляду американського мультфільму у молодших школярів підвищується тривожність;
- після перегляду японського анімаційного фільму рівень тривожності молодших школярів підвищуються.

Методи вирішення проблеми. Емпіричне дослідження було проведено на вибірці з 90 осіб (3 групи по 30 осіб), а саме дітей молодшого шкільного віку. Відомо, що діти відповідного віку характеризуються слабкістю волі. Вони недостатньо організовані, легко здаються перед труднощами, легко піддаються чужому впливу, часто поводяться всупереч засвоєним вимогам і правилам поведінки. Їх відрізняють деякі ознаки слабкості типу нервової системи, що означає не тільки малу витривалість, але і більш високу чутливість. Саме вікова слабкість нервової системи може обумовлювати в ці роки особливу яскравість сприйняття, дитячу вразливість і такі риси, як легкість переходу до порушення, імпульсивність.

Як методичний інструментарій у даному експериментальному дослідженні використовувався дитячий тест тривожності, розроблений американськими психологами В. Амен, М. Доркі, Р. Темпл та методика шкільної тривожності Філіпса.

Проведено дослідження по типу квазіексперименту для нееквівалентних груп з тестуванням до і після впливу, оскільки направлене на встановлення причинно-наслідкової залежності між двома змінними, в якому відсутня попередня процедура співвіднесення груп чи паралельний контроль за участю контрольної групи змінений порівнянням результатів тестування до і після впливу. Групи досліджуваних було сформовано за допомогою процедури рандомізації та відбирались за певним критерієм (вік).

Перед показом мультфільмів проведено вимірювання рівня тривожності дітей за проективною методикою американських психологів В. Амен, М. Доркі, Р. Темпл, яка оцінює внутрішнє ставлення дитини до певних соціальних ситуацій, дає корисну інформацію про характер взаємин, що склалися у дитини з оточуючими людьми. Психодіагностичний матеріал представлений серією малюнків, які являють собою деяку типову для життя дитини ситуацію, що може викликати у дітей підвищену тривожність. Кожен з малюнків виконаний у двох варіантах: для хлопчиків і для дівчаток.

Далі кожній із трьох груп пропонувалося переглянути мультфільм певної студії дитячої мультиплікації:

- радянський мультфільм «Крихітка Єнот», 1974 р., студія «Екран»;
- американський мультфільм «Монстри проти прибульців», 2009 р., студія «DreamWorks Animation»;
- японський мультфільм «Віднесені привидами», 2001 р., студія «Studio Ghibli».

Для того, щоб розкрити всі аспекти шкільного емоційного неблагополуччя, після перегляду була використана методика Філіпса. Текст цього опитувальника було перекладено на українську мову, інструкція та запитання зачитувались усно. Передбачається, що вибір дитиною тієї або іншої відповіді буде залежати від її власного психічного стану в момент проведення тестування. Ця методика дає можливість визначити рівень загальної тривожності (загальний емоційний стан

дитини), а також містить такі фактори: переживання соціального стресу; фрустрація потреби у досягненні успіху; страх самовираження; страх ситуації перевірки знань; страх не відповідати очікуванням оточуючих; низька фізіологічна можливість боротися зі стресом; проблеми і страхи у відносинах з учителями.

Потім дітям молодшого шкільного віку було запропоновано низку вправ, які сприяють налагодженню емоційного стану, надають дітям можливість виплеснути гнів, зняти зайву м'язову напругу.

Результати та їх обговорення. Для статистичної обробки результатів був використаний параметричний критерій t-Ст'юдента для незалежних вибірок. Рівень тривожності між досліджуваними групами за результатами проєктивної методики розбіжностей не має (табл. 2).

Таблиця 2

Результати зміни тривожності до показу і після показу мультфільму

Результати тестування груп	Рівень значимості розбіжностей до і після перегляду мультфільму в межах однієї групи
Група, якій було продемонстровано радянський анімаційний фільм (n = 30)	$t_{емп} = 0,2$ $t_{0,05} = 2$ $t_{0,01} = 2,66$ розбіжності в зоні незначимості
Група, якій було продемонстровано американський анімаційний фільм (n = 30)	$t_{емп} = 2,4$ $t_{0,05} = 2$ $t_{0,01} = 2,66$ розбіжності в зоні невизначеності
Група, якій було продемонстровано японський анімаційний фільм (n = 30)	$t_{емп} = 3.3$ $t_{0,05} = 2$ $t_{0,01} = 2,66$ розбіжності значимі

Табл. 2 показує, що тривожність підвищилася в тій групі, якій було продемонстровано японський анімаційний фільм (низька тривожність – 0 %, середня – 36,7 %, висока – 63,3 %). Поясненням такого результату може бути те, що в цих мультфільмах часто використовуються негативні аспекти реальності, характерний бідний емоційний спектр, відсутні переживання на обличчі й інтонації, гама кольорів примітивна й неоднозначна.

Розбіжності до і після перегляду радянського мультфільму в досліджуваних даної групи знаходяться в зоні незначимості і цей факт можна обґрунтувати тим, що радянські мультфільми формують у молодшого школяра первинні уявлення про добро і зло, еталони гарного і поганого поведіння. Порівнюючи себе з героями таких мультфільмів, дитина має можливість навчитися позитивно сприймати себе, справлятися зі своїми страхами і труднощами, шанобливо ставитися до інших.

Діти молодшого шкільного віку з низьким рівнем загальної тривожності по тесту Філіпса переживають соціальний стрес, їм також характерні страх самовираження, страх ситуації перевірки знань, страх не відповідати очікуванням оточуючих. Дітям із середнім рівнем тривожності характерна фрустрація потреби у досягненні успіху – несприятливий психічний фон, який дозволяє дитині розвивати свої потреби в успіху, досягненні високого результату. Досліджуваним, у яких високий рівень тривожності, притаманні високий рівень соціального стресу (емоційний стан дитини, на тлі якого розвиваються його соціальні контакти); страх ситуації перевірки знань (негативне ставлення і переживання тривоги в ситуаціях публічної перевірки знань, досягнень, можливостей); страх не відповідати очікуванням оточуючих (орієнтація на значимість інших в оцінці своїх результатів, вчинків і думок, тривога з приводу оцінок, які дають оточуючі, очікування

негативних оцінок); низька фізіологічна можливість боротися зі стресом (особливості психофізіологічної організації, що знижують пристосовність дитини до ситуацій стресогенного характеру та підвищують вірогідність неадекватного, деструктивного реагування на тривожний фактор середовища). Важливо відмітити те, що незалежно від рівня тривожності всім досліджуваним дітям властивий високий рівень соціального стресу, а також у них відсутні проблеми і страхи у відносинах з учителями (загальний негативний емоційний фон відносин з дорослими в школі знижує успішність навчання дитини).

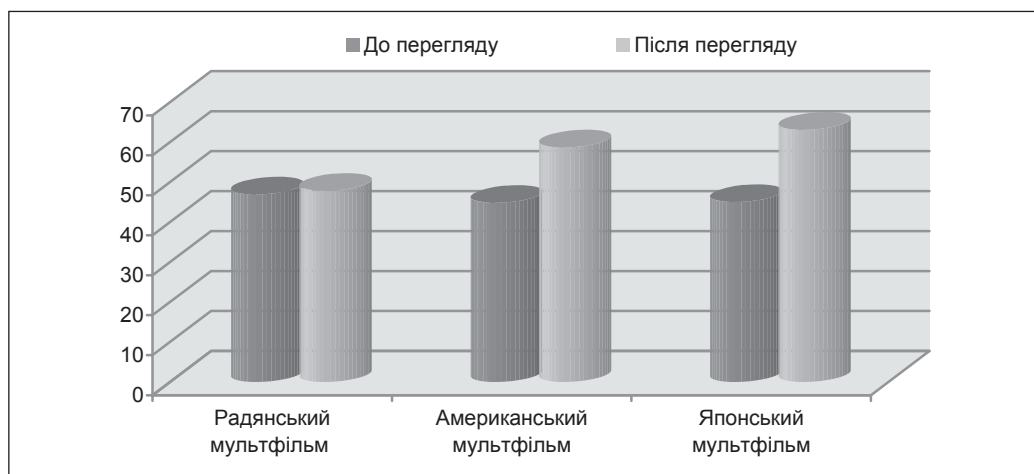

Рис 1. Середні показники рівня тривожності до і після показу мультфільмів

Порівняння середніх показників рівня тривожності до показу і після показу відповідних анімаційних фільмів підтверджує, що найбільша різниця спостерігається в досліджуваних, які переглядали японський фільм, а найменша – у респондентів, які спостерігали за радянським мультиком.

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що поставлені гіпотези 1 (після перегляду радянського мультфільму у дітей молодшого шкільного віку тривожність не змінюється) та 3 (після перегляду японського анімаційного фільму рівень тривожності молодших школярів підвищуються) підтвердилися. Гіпотеза 2 (після перегляду американського мультфільму у молодших школярів підвищується тривожність) вказала на розбіжності в зоні невизначеності, тобто це може бути обумовлено тим, що молодші школярі добре адаптовані до такого роду мультфільмів, адже переглядають їх майже щодня.

Висновки. Отримані результати дослідження допомогли виокремити наявність позитивного або негативного впливу на рівень тривожності молодших школярів залежно від країни-виробника сучасних анімаційних фільмів. Отже, теоретичний аналіз проблеми дав можливість охарактеризувати структуру сучасних мультфільмів та механізми їхнього впливу на психічний та емоційний стан дітей молодшого шкільного віку.

Дані емпіричного дослідження підтвердили те, що радянські мультфільми формують у молодшого школяра первинні уявлення про добро і зло, еталони гарного і поганого поведіння; американські започатковують помилкові і небезпечні цінності, такі як «культура» сили, агресії, грубої та вульгарної поведінки; японська анімація негативно впливає на емоційну сферу дітей молодшого шкільного віку через присутність примітивної і неоднозначної гами кольорів та відсутності переживання на обличчі й інтонації героїв.

Перспективними напрямками подальших досліджень можуть бути:

- проведення більш широкого аналізу цієї проблеми (рівень тривожності можна пов'язати з рівнем агресивної поведінки);
- більш детально розглянути вплив зарубіжних анімаційних фільмів на рівень тривожності дітей, включаючи аналіз ідентифікації особистості.

Бібліографічні посилання

1. **Абраменкова В.** Дети и телевизионный экран / В. Абраменкова, А. Богатырева // Восп. шк. – 2006. – № 6. – С. 28–31.
2. **Гундарева И.** О последствиях восприятия телевизионной информации / И. Гундарева // Восп. шк. – 2005. – № 9. – С. 45–54.
3. **Допира А. И.** Воздействие экранного насилия на подрастающее поколение / А. И. Допира // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 8. – С. 7–8.
4. **Дрозд А.** Воспитание мультфильмами / А. Дрозд. – 2004. – № 50. – С. 8–9.
5. **Прихожан А. М.** Психология тревожности. Дошкольный и школьный возраст / А. М. Прихожан. – СПб.: Питер, 2007. – С. 172.
6. **Прихожан А. М.** Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика / А. М. Прихожан. – М., 2000. – 115 с.
7. **Северенчук Н.** Вплив анімаційних фільмів на розвиток психічних процесів дитини / Н. Северенчук // Психолог. – 2007 – № 4. – С. 17–21.
8. **Чорна Л.** Вплив сучасного телебачення на внутрішній світ і поведінку дитини / Л. Чорна // Психолог. – 2007. – № 4. – С. 22–25.
9. **Шульга И. И.** Педагогическая анимация в практике социального воздействия за рубежом / И. И. Шульга // Школьные технологии. – 2008. – № 3. – С. 134–136.

Надійшла до редколегії 28.03.2012 р.

УДК 159.923

Н. В. Грисенко, К. В. Смолярова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ХАРАКТЕР ЗВ'ЯЗКУ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ТА ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Розглянуто основні положення щодо визначення феноменів перфекціонізму та особистісної зрілості. Наведено результати емпіричного дослідження особливостей взаємозв'язку між даними конструктами в юнацькому віці.

Ключові слова: перфекціонізм, рівні перфекціонізму, особистісна зрілість, пропріум рис особистості, юнацький вік.

Рассмотрены основные положения относительно определения феноменов перфекционизма и личностной зрелости. Приведены результаты эмпирического исследования особенностей взаимосвязи между данными конструктами в юношеском возрасте.

Ключевые слова: перфекционизм, уровни перфекционизма, личностная зрелость, проприум черт личности, юношеский возраст.

The basic provisions concerning the definition of the phenomena of perfectionism and personal maturity. The results of empirical studies of the relationship between these constructs in adolescence.

Key words: perfectionism, the levels of perfectionism, personal maturity, proprium personality traits, juvenile age.